

πίσουν τὰ Ἑρωπαϊκὰ κράτη στό δίκην μας, οἱ μεγάλοι κυβερνήτες πού θά μας καταστήσουν ἄξιους τῆς μάχης μας, ζήτους νά ξαναποχτήσουμε ὅλους τοὺς Ἑλληνικούς τόπους καί τὴν Πόλιν. Ὅλα τούτα φαίνονται ὄνειρα· ἀλλὰ εἶνε ὄνειρα λαμπρὰ, πού δίνουν ἀνταρξία, πού κάνουν τὰ μάτι νά δακρύνουν, κ' ἔξ μὴ ξέρομε πότε θ' ἀληθεύουν. Ἐνα μέρος ὅμως τῆς μεγάλης ἰδέας τοῦ Ἑλληνικοῦ Μεσιανισμοῦ, ἡ κοινωνική παλιγγενεσία, δὲν πρέπει νά μας φαίνεται τόσο δυσκολόπρακτη γι' ἀπὴν ἔχομε χρεὸς ν' ἀγωνιστοῦμε τώρα, καί θύμαστε οἱ πρόδρομοι τοῦ μεγάλου ἀνθρώπου, πού θά ρίξει ἀπὸ τὸ θρόνον τῆς τὴν καταλύτρα ψευτιά καί τὴν πολιτικὴ ἀτιμία. Πρέπει νά ἐργαστοῦμε, μὲ ἀνταπάρνηση, μὲ φιλοπατρία, μὲ ζῆλο.

Ἡ Μεσιανικὴ ἰδέα εἶνε μέρος τῆς ἰθνηκῆς ψυχῆς, δὲν εἶνε ἐλπίδα μόνον, εἶνε λαϊκὴ θρησκεία. Καί τὸνερο πού τῆραψε ὁ πόνος τῆς τυλαβίας, τὰ δεινὰ τοῦ μαρτυρίου, δὲ μπορεῖ νά γένει καπνὸς σὲ λίγες μέρες, ἢ σὲ λίγα χρόνια, ὅπως μερικοὶ τὸ κηρύχουν. Ἄν πᾶμε ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο χειρότερα, τόσο μεγαλύτερες πρέπει νῆνε οἱ ἐλπίδες μας, τόσο θερμότερα πρέπει νά πιστεύουμε πῶς ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς — κ' ἔχει γερὰ στοιχεῖα — θά βραβεῖται τὰ ἔλεεινά του χάγια, καί σὲ μιά του προσπάθεια ἀσυνείθιστη θά βγάλει τὸ διερωτῆ, πού προσμένουμε.

Πρῶτα ἔρχονται οἱ Προφῆτες καί οἱ Πρόδρομοι, στό τέλος ὁ λόγος γίνεται σὰρκα.

Λικός σας
Θ.

ΒΑΙΑΙΚΟΣ ὙΜΝΟΣ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ
(Ἑρβ. 1, 115).

Τὴν ὄρασαν ὄψη τῶν θεῶν
Τὴ λαμπρὴ φωτίζοντας,
Στοιβαροῦ τὰ πλάγια σηκώθηκε
Τοῦ Βάρουνα καί τοῦ Μίτρα 1) τὸ μάτι.

Ὁ φωιοχότης, πού, πνοή
Σ' ὄ, τι ζεῖ χαρίζοντας,
Τὲς θεομὲς ἀχιτίδες του ἀνάροιξε
Στὸν ἄερα, στὲς στερεῖς: σιὰ γαλάζια,

Ἀκολουθαίει τὴν Δύγη
Στὰ σιμά, τὴ ρόδινη,

λοχαγὸς καί νά δῆτε πού θά περάσουμε κι' αὐτὴ τὴ μέρα ἔτσι χάφτοντας μῆγες.
Τὴν ἴδια στιγμή ἀκούεται ἕνα σφύριγμα, ἔπειτα καί δεύτερο. Δύο μπόμπες πέρανε ἑκάτὸ βήματα μακριὰ ἀπὸ τὲς πρώτες γραμμές τοῦ πεζικοῦ. Μερικοὶ στρατιῶτες πού εἶχαν ἀνασηκωθῆ, ξαναπέφτουνε πάνω στὴν κοιλιὰ τους. Καί γίνεται μιά σιγαλιὰ, πού δὲν ἀκούεται τὸ παρακίχρό.
Οἱ δραγόνιοι, ἀπὸ τὴν ἀγῆ στὸ πόδι, συνομιλοῦνε λογαριάζοντας τὴν ἐπιτυχία μίας καλῆς μάχης πού σοῦ ἀνάθει τὸ αἶμα.

— «Ἄκουσε, Ρενάρδε, λέει ὁ συνταγματάρχης στό σημαιοφόρο του, θέλεις νά δῆς ἀληθινὰ παλληκάρια; Κοίταξε τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, πού εἶνε καρφωμένοι στὴ θέση τους μὲ παθητικὴν ὑπακοή καί περιμένουνε πού πᾶνε καί τοὺς πέρνουνε γιὰ νά τοὺς στείλουνε στό θάνατο. Χωρικοὶ, πού περπατοῦνε μπρῶς, χωρὶς νά ρωτήσουνε τὸ γιατί. Ἐφέρουνε πῶς πᾶνε γιὰ τὴν πατρίδα· τοὺς εἶπανε πῶς πρέπει νά προχωρήσουνε καί προχωροῦν.

»Πότε μὲς στὴ λάσπη, πότε μὲς στό χιόνι, κι' ὅμως ποτὲ δὲν παραπονοῦνται: δίχως τροφή, δίχως κατοικία, προχωροῦνε πάντα, μόνο καί μόνο γιὰ τὴν πατρίδα!

Σὰν ὁ υἱὸς τὴν κόρη πού ἀγάπησε,
Καί στοὺς τόπους τῶν ἀνθρώπων πηγαίνει,

Ὅπου λατρεύουν τοὺς θεοὺς
Καί τὰ βώδια σιῶλατρα
Γιὰ καλὸ τους ζέφουν καλόκαρδοι.
Κ' ἔχουν ἔτιμα τὰ δεινὰ τοῦ φωσιτήρα

Τὴν τρίχα κίτρινη ξανθὰ,
Πανειτὰ, χρυσόβολα
Πιλαλοῦν τὸν Ἥλιο δοξάζοντας,
Κι' ὡς τοῦ θόλου τὲς κορφὲς ἀνεβαίνουν.

Κάνουν τὸ γύρο τοῦρανοῦ
Καί τῆς γῆς μονόμερα.
Κ' ἔχει κι' ὄλας τούτη τὴ δύναμη
Ὁ φωσιτήρας, τὴ μεγάλη θεοσύνη:

Ὅλο τὸ διάχυτο τὸ φῶς,
Σὰ σταθεῖ στοῦ δρόμου του
Τὰ ψηλά, συνάξει, καί τῶλογα
Σὰν ξεξέψει, τὸ σκοπι τῆς ἡ νύχτα

Ρίχνει κατάμαυρο παντοῦ.
Πιζόνοντας τοῦ Βάρουνα
Καί τοῦ Μίτρα τότες τὸ πρόσωπο,
Μέσα μιλάνει στοῦρανοῦ τὲς ἀγκάλες.

Πότε εἶνε ἡ λάμψη του θαμπῆ
Πότε φέγγει ἀταίριαστα
Τὰ ξανθὰ φαριὰ του τὰμάξι του
Σέρνον. Βγαίνει, ὦ θεοί, τὸ δισκῆρι

Τοῦ φωτοδότη βασιληᾶ.
Ἄπὸ κάθε ντροπίασμα,
Κι' ἀπὸ πᾶσα ἀνάγκη φυλάχτε μας,
Καί χαρίστε σ' ἐμᾶς πλοῦσια τὰ ἔλεη.

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

1) Οἱ δύο θεοὶ εἶνε οἱ εὐθμιστὲς τῆς κοσμικῆς ἁρμονίας. Ὁ πρῶτος βασιλεύει τὴ νύχτα, ὁ δεύτερος τὴν ἡμέρα. Πολλὲς φορές οἱ Βαυδικοὶ ἔμνοι τοὺς ψάλλουν, ὅπως εἶδω ἀνταρμωμένους· τὸ μάτι τους εἶνε ὁ Ἥλιος.

Στὸ Μεζικό, ὅταν κανεὶς ἔχει στό σπῆτι του κάμαρες γιὰ νοίκισμα, κρεμνᾷ στό παράθυρο μιά ἐφημερίδα. Ἄν τὸ πάρουνε μυρουδιά οἱ ἐφημερίδες μας, μποροῦνε νά στείλουνε μερικὰ φορτωμάτα φύλλα, ἀπὸ κείνα πού τοὺς περισσεύουνε ἀπὸ τὴν ἀπρῶτη κυκλοφορία. Ἐμπρῶς, κ. κ. Ἑσπερινοὶ καί Σία.

»Οἱ πολεμιστὰδες αὐτοὶ χάνονται πάνω στό πεδίο τῆς μάχης, στοὺς δρόμους, στὰ νοσοκομεῖα, κι' ὅμως προχωροῦνε πάντα ἀκολουθώντας τὴ σημαία τους.

»Γενναῖοι παλληκαράδες! λεβέντηδες ἀγνωστοὶ κι' ἄσημοι γι' αὐτοὺς μῆτε δόξες μῆτε τιμὲς, μῆτε ρεκλάμες, μῆτε τίποτα· μιά μολυβένια σφαῖρα στό πλευρὸ κι' ἕνα δυὸ φτυκιὲς χῶμα· αὐτὸ εἶν' ὄλο!».

Ὡς τόσο τὰ σφύριγμα ξαναρχίζου, καί καταπόδι τους οἱ πυροβολισμοὶ· οἱ ὀβίδες ξεσπᾶνε πάνω ἀπὸ τὸ ὑποστατικό.

Τὸ πυροβολικὸ ἀνεβαίνει τὸν ἀνήφορο τοῦ λόφου μὲ φοβερὸ καλκασμό· καθὼς ἔφατξε στὴν κορφὴ, μὲ μιά γρήγορη μεταβολή, μπαίνει σὲ παράταξη κατάντικρυ στὰ ἔλατα καί μπομπαρδίζει τὸ δάσος.

Οἱ ὀβίδες καί τὰ μυδράλλια πληθαίνουν καί πέφτουνε μὲ μανία, σὰν κάποια καταγιῶδα φωτιᾶς, πού χαράζει πελώριους κύκλους κοκκινωποὺς, ματωμένους.

Καί νῆγες νά κῆνης μ' ἕναν ἐχθρὸ πού δὲ φαίνεται πουθενά· μακριὰ ἐκεῖ τὰ ἔλατα καί οἱ σημάδες ἀκίνητες.

Πίσω ἀπὸ ἕνα φράχτη, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πεζικοῦ

ἜΡΠΑ ΚΑΙ ΗΜΒΡΑΙ
Ο ΤΕΧΝΙΤΗΣ

Ἀπὸ τὴν περασμένη Παρασκευὴ τὸ βράδι πού πρωτοπαίχτηκε στὴ Νεάπολιν τὸ δραματικὸ κατασκευάσμα «Καποδίστριας καί Μαυρομιχαλαῖοι», ἡ Ἑλληνικὴ σκηνὴ ἀπόχτησε ἕναν ἀληθινὸ καλλιτέχνη, τὸν κ. Πέτρο Λέοντα. Ἰσαμε κείνη τὴ βραδιὰ ὁ κ. Λέων εἶταν καλὸς θεατρίνος, ἀπὸ τοὺς δυὸ τρεῖς καλοὺς πούχει τὸ Ρωμαϊκὸ θέατρο, κι ὅδες φορές κι ἂ φάνηκε στὴ σκηνή, εἶτε στὴν «Ἀλκιστη», εἶτε στὸ «Κράτος τοῦ Ζόφου», εἶτε στὸν «Προσωπάρχην» εἶτε ὡς Ὀθωνας στὴν «Κατοχή» καί στὴν «Ἐξωστὴ», πάντα χερροκροτήθηκε καί πάντα ἐχτιμήθηκε ἀπὸ κείνους πού νιώθουν ἀπὸ θέατρο γιὰ φιλοτίμος ἐργάτης πού ἀγωνίζεται μὲ τὴ μελέτη νά ἴτασει παραπάνου ἀπὸ κεί πού τὸν τοποθέτησαν τὰ φυσικὰ του χαρίσματα.

Καί τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδι τὸ κατάφερε· νίκησε· καί ἡ νίκη του εἶνε νίκη τῆς ἐπιμονῆς καί τῆς μελέτης πού δὲ βλέπουν ἐμπόδια στό δρόμο τους, πού δὲν καταλαβαίνουν κίβραση, πού δὲ νικιοῦνται ἀπὸ τὴν ἀπογοήτευση.

Ὅσο ἀτεχνο καί δημοκοπικὸ κι ἂν εἶνε τὸ ἔργο, πρέπει νά χρωστᾶμε χάρην στό συγγραφέα του γιὰτι ἔγινε ἀφορμὴ νάποχτήσουμε τὸ Λέοντα· τὸ εἶπαμε, κείνο τὸ βράδι, στό πρόσωπο τοῦ Καποδίστρια, φάνηκε ὁ τεχνίτης. Σφύγγουμε λοιπὸν εὐλεκρινὰ τὸ χέρι του κ. Ποταμιάνου πού σκάρωσε αὐτὸ τὸ δράμα γιὰ νά δώσει στό Ρωμαϊκὸ θέατρο ἕνα Λέοντα—ὄσο κι ἂ δὲν ἔχει τὸ ἔργο του τὰ προσόντα ἀκόμα καί φιλολογικὸ κουταβιοῦ.

Καί νά ὁ μοναχὸς λόγος πού πρέπει τὸ ἔργο τοῦ κ. Ποταμιάνου νά παίζεται· γιὰ νά βλέπουμε τὸ Λέοντα· γιὰ νὰ νυνὲ δεῖ ὄλος ὁ κόσμος γιὰ νά δεῖ ὄλος ὁ κόσμος τί θά πει ἀληθινὸς τεχνίτης καί πῶς ἀποχτιέται ἕνας τίτλος τόσο βαρῦς

Γιὰ νά πιτύχει τόσο ὁ κ. Λέων ὡς Καποδίστριας, μελέτησε πολὺ ἐσκυψε μέρδνυχτα στὰ βιβλία, ἔβαξε παντοῦ νά βρεῖ τὴ χαρακτηριστικὴ γραμμὴ πού τοῦ χρειαζότανε, ζήτησε νά γνωρίσει στὰ καθεκάστη τὴ ζωὴ τοῦ ἀγαθοῦ Κυβερνήτη, κ' ἔτσι μπόρεσε καί μᾶς τὸν ἔδωσε τέλειον πρῶτον ἔκλεισε στὴν ψυχὴ του τὸ χαραχτήρα τοῦ Καποδίστρια, πρῶτα ἔζησε, μπορεῖ νά πει κανεὶς, ὡς Καποδίστριας, κ ἔπειτα μᾶς παρουσιάστηκε ὡς Καποδίστριας στὴ σκηνή. Νά τὸ μεγάλο μυστικὸ· νά τί ζητᾶει τὸ θέατρο ἀπὸ τοὺς ἀληθινούς τεχνίτες.

Τὸ μυστικὸ τῆξερα, μὰ μοῦ τὸ βεβαίωσε τὴν ἄλλη μέρα τῆς παραστάσεως κι ὁ ἴδιος ὁ τεχνίτης. «Μελέτησα, μοῦ εἶπε, ὅσα γραφτήκανε γιὰ τὸν Καποδίστρια καί μονάχα σὲ τρεῖς ἀράδες τοῦ Ἰδρωμένου βρήκα ὅ,τι μοῦ χρειαζότανε, τὸν ἀληθινὸ χα

συμμαζεῖτε τοὺς στρατιῶτες του :

— Εἰς γραμμὴν! φωνάζει, σηκώνοντας πρὸς τὰ πάνω τὸ ξιφὸς του.

Μπαίνει μπροστὰ καί χοιμαίει διατάζοντας ἐφοδο κατὰ πάνω στό δάσος. Οἱ πυροβολιστοὶ κ' οἱ χιλιματικοὶ τοῦ ἵππικοῦ βγάζουνε τὰ κασκέτα τους : «Γεῖα σας ἦρωες!»

Μὰ ἔστερ' ἀπὸ πένθητα βήματα, τὸ πεζικὸ δὲν ὑπῆρχε· κατακόπηκε, τσακίστηκε, χάθηκε καί μόλις γλυτώνει ἕνα μικρὸ ἀπόσπασμα πού κι' αὐτὸ ἀναγκάστηκε νά ξαναγυρίσῃ στό ὑποστατικό.

Ἐνα τάγμα ζουάβων ξεκινάει. Οἱ ζουάβοι! ἡ νίκη τώρα εἶνε σίγουρη.

— Ἐφ' ὄπλου λόγγην! ἔμπρῳς, ξελαρυγγίζεται ὁ ἀρχηγὸς τους καί μ' ἕνα πήδημα, σχίζοντας τ' ἀψηλά χόρτα, χάνονται μέσα στό δάσος.

Τὸ πυροβολικὸ δὲ ρίχνει πιά! Γίνεται μιά τρομερὴ σιωπὴ! Σὲ λίγο ἀκούεται κάτι τι ἀδιάκριτο, θόρυβος ἀνακατωμένος, φωνὲς ἄγριες, πού ὀλονένα μεγαλώνουν, πλησιάζουνε, ξεσπᾶνε. Ἐπιτέλους οἱ ζουάβοι ξαναφαίνονται· ἀνάκατα μὲ τοὺς ἐχθρούς.

Ἡ δοκιμὴ πού γένηκε γιὰ νά τοὺς βιάσουνε νάδειάσουν τὸ δάσος, δὲν πῆγε μπρῶς, ἀφοῦ βρεθῆκανε μπροστὰ σὲ ἐρημητικὸ πληθυσμὸ ἀπὸ κρᾶνη καί

ραχτηριδμό του. 'Από κείνη τή στιγμή τόν έκλεισα κιά τόν Καποδίστρια στην ψυχή μου και είμουν βέβαιος πώς θά μπορέσω νά παρουσιάσω καλίσυνηθτα στη σκηνή».

Και παρουσιάστηκε και τὸ Ρωμαϊκό θέατρο άξιζει νάν τή λογαριάζει στο φτωχό ένεργητικό του τή βραδιά τής περασμένης Παρασκευής· τέτιες βραδιές πολύ λιγοστές άπόλαψε ίσαμε σήμερα.

*

'Α φρόντιζαν έδώ οι έπίσημοι για Τέχνη, ά δείχνανε δηλ. κάπιο άληθινό διαφέρο γι' αυτήν, κι άν είχαν τήν κακή συνήθεια νάνταμείδουν τὸ καλό, ό κ. Λέων άπό τὸ περασμένο Σαββάτο τὸ πρῶτὸ θά εΐταν πρωταγωνιστής στο έβασ. Θέατρο. 'Ονειρα βλέπω! Σά νά φρόντισε ποτέ τὸ μεγαλόπρεπο αυτό χτίριο νά γίνει άληθινὸ άργαστήρι θεατρικῶ ξαναγεννημοῦ, όπως έπρεπε νάναι ή μοναχὴ φροντίδα του, όταν έχοντας έναν Οικονόμου τόν άφισε νά φύγει άπεγοπτεμένος και παραδόθηκε στη μουχλιασμένη άγκαλιά τοῦ Βλάχου. Τέτιο θέατρο νιώθει άπό τέχνη όσο και ή άφεντιά μου άπό Κινέζικα και φροντίζει για τήν καλύτερή τήν, όσο κι ό κουρελιάρης Σακουλές για τὰ κοστύμια του.

Τώρα είναι βέβαιο όχι μόνο πώς δὲ θά τιμήσει ό κ. Λέων τὸ Βασ. θέατρο, μη άκόμα πώς δὲ θάν τάποφασίσει ό κ. Βλάχος νάνεβεί κανένα βράδι ίσαμε τὸ θέατρο τής «Νεάπολης» νάν τονέ δεΐ. 'Εξόν πιά κι άν τοῦ τὸ σφυρίζουν οι φημερίδες. Γιατί έμεις έδώ, βλέπετε, όσοι έχουμε καμιά θέση έπίσημη, μοναχά τις έφημερίδες άκούμε και μοναχά γι' αυτές δουλεύουμε, κουλουριάζοντας τὸ κορμί μας για νά μās παινίσουν και τρέμοντας μη λάχει και μās βροῦνε έλαττωματικὴ (συμπάθειο για τή λέξη) τή δ ρ α σ η μας.

Μά οι έφημερίδες δὲ βλέπουν ή δὲ θέλουν νά δούν. Κ' είναι τῷ χροαχτήρα μας κι αυτό. Είμαστε κακοί όχι γιατί λέμε τὸ κακό, (όποιος λέει τὸ κακό είναι κόποτες; άγαθός άθροπος), μη γιατί φειδιμαστε νά ποῦμε τὸ καλό. Ζούλια πίστε το, μη είναι κάτι χειρότερο άπό ζούλια· σημάδι τής κακι μοιραΐς μας κι αυτό· τρέμουμε νά ποῦμε τὸ καλό, όσο κι άν τάναγνωρίζουμε μέσα μας, γιατί φοδούμαστε μήπως άνιδόζοντας τόν άλλο ρήζουμε τόν έαυτό μας. 'Όσοι έχουν άληθινή άξία δὲ φοδούνται. Μά πόσοι είναι άρογες αὐτί! Νά, ένας Ι. ά. λ. η. χ. κ' ένας Παλαμάς; δέ ντροπιάζονται άνακτες όχνοντας τόν Ψυχάρη δάσκαλό τους, ενώ ό τελευταίος μουντζιρωτής τοῦ χροαχτή δὲν καταδέχεται ούτε μαθητή του νάν τόν πεί.

Γι' αυτό και τὰ σηχαρίκια πού θάκουσε ό κ. Λέων θάτανε μετρημένα άπό τούς συναδέλφους του λιγοστά και μειωασμένα άπό τόν άλλο κόσμο, ίσως και τίποτα. Μά μη τονέ νοιάζει οι λίγοι και διαλεχτοί άναγνωρίσανε τήν άξία του κ' έχτιμήσανε

μπαγιονέτες.

*

Τώρα είναι ή σειρά τοῦ ίππικῶ· είναι άνάγκη νά χτυπήσουν και νά φέρουνε σύγχυση στις πρώτες τουλάχιστο γραμμές, για νά υπερασπίσουν τήν όπισθοχώρηση.

Τὰ άλογα, έξωφρενιασμένα άπό τή μυρωδιά τοῦ μπαρουτιοῦ, δὲν στέκονται πιά στον τόπον τους και δαγκώνουνε σά λυσσασμένα τὰ γκέμια τους.

— Βήμα τακτικό! διαταζει ό άξιωματικός· άς φυλάζουμε τήν όρμή μας για τὰ τελευταία εκατό μέτρα.

Θέαμα έξοχο, νά βλέπης τούς καθαλαρείους αυτούς νά πηγαίνουνε στο θάνατο σάν σε καμιά ύποδοχή ή παρέλαση.

Σέ διάστημα εκατό μέτρων άπό τόν έχθρό, οι τρομπέτες σαλπίζουνε τήν έφοδο. Κάθε ίλη τοῦ ίππικῶ ξεδιπλώνεται τότε και χοιμάει καταπάνω στον έχθρό ή μια πάνω στην άλλη, με τούς άναβάτες γυρμένους πάνω στους τραχήλους τών άλόγων, με τὰ πόδια καρφωμένα στα πλευρά τους, με τὰ λωριά τών χαλινών στα δόντια, με τὸ πιστόλι στὸνα χέρι, τὸ σπαθί στ'άλλο.

τήν τέχνη του. 'Ο άληθινός τεχνίτης μοναχά για τούς λίγους αυτούς δουλεύει και μοναχά όταν παίρνει τὸ σπαθί τής νίκης άπό τὰ χέρια τους μπορεί νάν τὸ φορέσει στο μέτωπό του περήφανα.

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ Η ΔΕ ΔΙΑΒΑΖΟΥΜΕ

('Από τὸ τελευταίο φυλλάδιο τών «Παναθηναίων»)

Λυπούμαι πού δὲν μπορώ νά δώσω σωστή άπάντηση στο πρώτο ρώτημά σας. Είμαστε όλοι τίσερεις Ρωμιοί έδώ πέρα. Δυό ξενοδόχοι, ένας τεβερνάρης, κ' ή άφεντιά μου. 'Όστε άπό έσας πρέπει νά μάθω άν ό Ρωμιός διαβάζει σήμερα λιγώτερο παρ' άλλοτες.

Στο δεύτερο ρώτημά σας άπάντησα, είναι τώρα δώδεκα χρόνια. Στοῦ Γαβριηλίδη τὸ «Νέον Πνεῦμα» φύλλο τής πρώτης τοῦ Μάη 1894, τυπώθηκε ένα μου άρθρουδάκι, «Γιατί δὲ διαβάζει ό Ρωμιός».

Και για νά μη σας κουράζω νά τὸ γυρεύετε· σας δίνω έδώ μερικὴς του φράσεις.

«... Τὸ διάβασμα για νά γίνεται άπό τὸ λαό δὲν πρέπει νά χρειάζεται σπουδή και μελέτη. Τί λέω; Μήτε κούραση καμιά δὲ χρειάζεται. Τὰ βιβλία πρέπει νά θρέφουν τὸ νοῦ τοῦ ανθρώπου καθώς ό άέρας πού αναπνέει, τὸ φαει πού τρώει, τὸ νερό πού πίνει. 'Ακούραστα, και με ήδονή μάλιστα.. Για τὸ Ρωμιό τὸ διάβασμα είναι είδος μελέτη... Οι λέξεις, όσο κι άν τις νοιώθει, δὲν έντυπώνονται άκούραστα μέσα στο νοῦ του, κι ό νοῦς είναι πολὺ ιδιότροπο πρῶμα. Αὐτός τήν παραμικρή σκλαβιά δὲν τή δέχεται... Δὲν έννοεί ένας δάσκαλος νά τόν κάμνη νά καταπίνη εύκολα κι άκούραστα, πολὺ λιγώτερο με γλῶσσα, λέξεις και φράσεις πού δὲν τις έμαθε μαζί με τής μάννας τὰ νανουρίσματα, τὰ χαδέματα, τὰ τραγούδια, τὰ παραμύθια. Τής μάννας τή γλώσσα γυρεύει ό νοῦς, κι άν ή φιλολογία τήν πελεκά και τή στολίζει λιγάκι καθώς γίνεται σ' όλα τὰ έθνη, αυτό ό νοῦς δὲν τὸ έναντιώνεται, μάλιστα τὸ προτιμά και τάγαπα, επειδή τὸ γούστο είναι μέσα στο φυσικό τοῦ ανθρώπου, κ' ή φιλολογία πάντα εκείνο τὸ γούστο καλλιεργεί και σπουδάζει. 'Όταν όμως έρχεσαι και τοῦ παρουσιάζεις γλώσσα μ' άλλη γραμματικὴ, μ' άλλους τύπους, και μ' άλλες λέξεις τις πιώτερες, τότες κάμνει επανάσταση κι ό Ρωμιός,

και φωνάζει: «φτάνει σου! με βασάνισες στο σχολειό, τώρα είμαι λεύτερος. Θα δουλέψω, θα διασκεδάσω, θα φάω, θα παντρευτώ. Νά διαβάσω όμως, βγάλ' το άπό τὸ νοῦ σου...»

Είπα μερικά και στο προοίμιο τής «Μαζώχτρας» σελ. 4 και 5. Μά σώνουνε, θαρρῶ, ότκ σας ξαναγράψα, για νά σας παραστήσουν τήν ταπεινή μου τή γνώμη.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Α'. — 'Αν άναγινώσκουν δὲν ξέρω — ξέρω πώς δὲ διαβάζουν. 'Ο Ρωμιός ποτέ δὲν άγάπησε τὸ διάβασμα. 'Ότε τώρα, ότε άμέσως έπειτ' άπό τήν 'Επανάσταση, ότε πριν στα χρόνια τής σκλαβιάς του. 'Αν βλέπουμε σωρούς βιβλία τής έποχής εκείνης, δὲ θά είπη πώς οι σκλάβοι πρόγονοί μας έκαναν άμάν για διάβασμα. Καθόλου. Οι Μαρασλήδες εκείνου τοῦ καιροῦ είχαν τήν πατριωτικὴ διαθεση, κ' οι φιλόλογοι, οι δάσκαλοι για νά είπούμε σωστότερα εκείνου τοῦ καιροῦ, είχαν τήν τέχνη νά τούς τήν ξεσκεπάσουν. Τίποτα περισσότερο. Τὰ βιβλία και τότε άγοράζονταν άπό φιλότιμους όμογενείς και κάθονταν στο ράφι άγγιχτα. όπως τώρα λόγου χάρη τὰ βιβλία τοῦ Συλλόγου. 'Ακούτε στις λογοδοσίες τοῦ κ. Βικέλα τις χιλιάδες πού ξεδεδύνται άπ' αυτά κάθε χρόνο και λίτε: — Μωρέ για σου, Ρωμιέ! Γεια σου και σύ, κ. Δροσίνη, πού βρήκες τὸ τετραφύλλο τριφύλλι κι' ένοιξες τή διανοητικὴ σιδερόπορτα τοῦ Ρωμιού! Πάτε όμως έπειτα στα τσιφλίκια τοῦ κ. Καραπάνου, τοῦ κ. Ζωγράφου, τοῦ κ. Δεληγεώργη και βρίσκετε στ' άρχαία τής έπιστάσις σωρούς-σωρούς τὰ όφέλιμα βιβλία και τοις ποντικῶς μοναδικῶς άναγνώστες τους.

Τώρα άν τὸ βιβλίο και τὸ περιοδικὸ βρίσκεται σε κρίσιμη κατάσταση μπορεΐτε νά τί ξέρετε καλύτερ' άπό μένα.

Β'. — Στο φυσικό του γεννήθηκε για νά φλυαρῆ κι όχι νά μελετῆ. Μελετάει ό τζιτζίκας; 'Όχι· Κάνει έτσι τις μεμβράνες του και βγαζει ήχους. Κάνει κι ό Ρωμιός έτσι τή γλωσσούλα του και παρλάρει. Τί τοῦ χρειάζεται λοιπόν ή μελέτη; Για νά μάθης; Μά είνε πρῶμα πού νά μὴν τὸ ξέρη; Για νά ευχαριστηθῆ; Μά είνε ευχαρίστηση τὸ φέρτωμα τοῦ μυαλοῦ; Μουλὰρι τῶκαμας; Γι' αυτό δά είδες τί κάβουν τὰ σχολειταρούδια έπειτ' άπό τις εξετάσεις. Τί έκαμαν οι πατεράδες μας, τί κάμαμ' έμεις, τί κά-

Μά οι έχθρικές γραμμές είναι πυκνές, σκεπασμένες άπό μπαγιονέτες.

'Ο σημαιοφόρος πέφτει χτυπημένος καταστήθα, ενώ τὸ χέρι του κρατάει σφιχτὰ τὸ κοντάρι τής σημαίας 'Ενας άξιωματικός όρμάει, σχίζει τὸ πλήθος και πιάνει τή σημαία.

Β'.

'Ός τόσο, σε λιγάκι ό τόπος θά κυριεύονταν· άδύνατο ν' άντισταθούνε σε δύναμη δέκα φορές άνώτερη.

— Τή σημαία! φωνάζει ό άξιωματικός χτυπημένος και αυτός με τή σειρά του.

Τότε άρχινάει μια λυσσασμένη κι' άπελπιστικὴ πάλη άνάμεσα τοῦ έχθρικοῦ πεζικοῦ και μερικῶν καθαλαρείων πού ζούσαν άκόμα. Τὰ όπλα τους δὲν τούς χρειάζονται πιά· αυτοί παλεύουνε κορμί με κορμί έαγριωμένοι, τρομεροί.

'Ο ύπαξιωματικός πληγωμένος θανάσιμα, ξεψυχώντας, χαλαρώνει τὸ χέρι πού κρατάει τή σημαία κ' ένας στρατιώτης έχθρικός τοῦ τήν άρπάζει άπό

τὸ χέρι με σπασμένο κοντάρι.

Και τότε γένηκε κάτι τι παραξένο. 'Από χάμου, άνάμεσα άπό τὰ πτώματα, μια μορφή στρατιώτη με κουρελλιασμένη στολή ξεπροβάλλει, με τὸ κεφάλι καταματωμένο άπό μια τρομερὴ σπαθιά.

Χοιμάει πάνω στο στρατιώτη και πιάνοντας τὸ χέρι του, τοῦ τὸ σπάνει με μια γερὴ δαγκαματιά, πού τόν έκανε ν' άφήση τή σημαία.

'Αρπάζει τότε τὸ άγνωρίστο κουρέλλι τής, μαζεύει τις τελευταίες του δύνames, πηδάει πάνω στη ράχη ενός άλόγου με δίχως άναβάτη και με τρελλό καλπασμό φεύγει πρὸς τὸ ύποστατικό. 'Όλλάνοι τρέχουνε κατά πόδι του κυνηγώντας τον για τή σημαία. Χαντάκια, φράχτες όλα τὰ υπερπηδούσε με δύναμη άκατανόητη, με πηδήματα τεράστια. Τὸ άλογο κατακουρασμένο άρχίζει νά κλονίζεται· τὰ γόνατά του λυγίζουν· άκόμα δυό βήματα και φτάνει στο ύποστατικό. Τὸ καημένο τὸ ζῶο πέφτει κάτω μόλις έφταξε μπρὸς στην πόρτα τοῦ ύποστατικού, με τόν άναβάτη του με τή ψυχή στο στέμα.

'Ενας χωρικός τρέχει νά βρονθήση τὸ δυστυχήσμένο πού ξεψυχάει.

Μά οι 'Ουλάνοι φτάνουν· άκούεται ό όρμητικός ποδοχτύπος τών άλόγων τους.